

מסכת ברכות

המסכתא הראשונה מסדר זרעים נקראת ברכות, והנה היא כנגד האצילות העליון הנאצל מאין סוף, והוא הכתר שהוא נאחז בשם של אהיה. ונקראת הספירה הראשונה כת"ר עם היות שכל הספירות כל אחת כתר לחברתה, נתיחדה זאת הספירה בשם כתר, והטעם כשם שהכתר מקיף לכל הראש גם כן זאת הספירה סובבת ומקפת כל הספירות ככתר. ועוד נקראת כתר מלשון פֶּתַר לִי זִעִיר (איוב לו, ב), רמז שכל הספירות ממתינות לשפע הנאצל ממנה.

1234567

והנה באה כנגדה מסכת ברכות, שהשם מורה עליה ב"ו כת"ר, ונקראת זאת הספירה אין לרוב התעלמותה. ועל זאת הספירה רמז איוב באומרו והחכמה מאין תמצא (אי' כח, יב), ואמר עוד ונעלמה מעיני כל חי. והספירה האחרונה נקראת אני, וזהו סוד אני ראשון ואני אחרון (ישע' מד, ו), להורות על היחוד השלם, נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (ראה ספר יצירה פ"א מ"ז). ועל כן תמצא המסכתא מתחלת בלשון מאימתי קורין את שמע, שהוא לשון מורה על הייחוד השלם, כמו שהוא ידוע לבעלי האמת. וכמו שאגלה לך קצת ממאמרי, היאך מורה הייחוד בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה. וקודם שאגלה לך קצת סוד יהו"ה אחד ושמו אחד, עיין בארבע אותיות השם ותמצא שהיו"ד הראשונה רמז לבינה, [16 ב] והוא"ו רמז למחברת התיכונה רמז לחכמה הראשונה, וקוצה רומז לספירה העליונה הנקראת כת"ר, והה"א הראשונה רמז לבינה, והוא"ו רמז למחברת התיכונה. והם גדול"ה, גבור"ה, תפאר"ת, נצ"ח, הו"ד, יסו"ד. והה"א האחרונה רמז לחכמה האחרונה הנקראת חכמת שלמה, הנקראת מלכות בית דוד, זהו סוד ה' אחד ושמו אחד.

נחזור לענין שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דב' ו, ד). היאך מורה הייחוד השלם בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה, יש מי שאמר כי ה' הראשון רומז לבינה עם מחברת הראשונה שהם כתר וחכמה. אלהינו רמז לזרועות עולם, שהם גדולה גבורה. והשם השני ה' רומז לתפארת בהמשכה עד עטרת. אחד האות הראשונה רמז לספירה העליונה, והחי"ת רמז לשמונה והדל"ת יאריך בה עד העליונה. וי"א כי הייחוד השלם האמיתי הרמז בפסוק זה, לעולם הוא מתחיל ועולה מלמטה למעלה ואחר כך

ירך מלמעלה למטה דרך המסילה. וזה פי' עניינו וסדר תיקונו, שמע, העין גדולה רומזת לשכינה. ישראל, רומז לצדי"ק ולהו"ד ולנצ"ח. והשם הראשון לקו האמצעי. אלהינו, לפח"ד ולחס"ד. והשם השני לתשובה ולחכמה ומחשבה. ואחר יורד מלמעלה למטה דרך המסילה כמו שאמרנו למעלה. ורוב המקובלים הם בוחרים הדרך השני. הכלל העולה לשני הפירושים, שמע הוא מורה הייחוד השלם, וכל שכן התיבה האחרונה שהיא אחד שהיא תשעה, ודלת גדולה שהיא מורה הייחוד מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. וזהו מה שאמרו בספר יצירה, עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר (פ"א מ"ד). שהאחד ראש לכל האחרים והם צריכים לו והוא אינו צריך להם. גם כן חשבון עשרה למאות ולאלפים עד אין סוף.

וגם כן באה כנגדה מסכת ברכות ששם מזכיר ענייני התפלות, להורות לנו שעם היות שהתפלה עולה דרך הפתח, וזהו סוד ה' שפתי תפתח (תה' נא, יז), אם זכו ישראל עולה תפלתם עד אין סוף ואז תקובל תפלתם, ששם הוא מקום הרחמים הגמורים.³¹ ועל כן יום שיש בו קרבן מוסף שהוא מרוצה אצל השי"ת ראוי לומר בו כתר, להורות שהוא מקבל כל התפלות של יוצר ושל מוסף. ובזה השם נגאלו ישראל ובו עתידין ליגאל.³² וזהו סוד שמסר הקב"ה למשה אהיה אשר אהיה (שמ' ג, יד), הודיעו היאך השפע יורד מעולם העליון לעולם האמצעי הנקרא י"י, ומשם דרך הצינורות לעולם התחתון הנקרא אדנ"י. וזהו שאמר בספר יצירה: שלש אמות בלשון והם אותיות אויה. האל"ף כנגד אלף ראשונה של אהיה, שהוא התחלת עולם העליון. וא"ו כנגד וא"ו של י"י האמצעי. יו"ד כנגד יו"ד של אדנ"י עולם התחתון, וכשירד השפע לשם אדנ"י אזי כל העולמות בשלוה. וגם כן הספירה העליונה נקראת הו"א, וזהו סוד ראו עתה כי אני אני הוא (דב' לב, לט), וא"ו ה' הוא האלהים, והכל ענין אחד נעוץ סופן בתחלתן.

ונקראת זאת המסכתא ברכות לפי ששם הוא מקור הברכה, ולזאת המדה היו הכהנים מכוונים כשזוקפין ידיהם למעלה, כדי להמשיך הברכה מהמקור העליון. וזהו שאמרו בספר הבהיר (אות קל"ט), שאלו לו תלמידיו למי נושאים כפים, אמר להם לרום השמים. מנא לן דכתיב רום יְדִיהוּ (חבק' ג, י), הא למדת שאין נושאים כפיהם אלא לרום השמים. וכשיש בישראל משכילים היודעים את סוד השם הנכבד ונושאים כפיהם, אזי נענים, שנאמר אז תקרא וי"י יענה (ישע' נח, ט), כשאו תקרא י"י יענה.³³ ומאי ניהו אז, אלא מלמד שאין רשות לקרוא לאלף לבדה אלא על ידי שנים היושבים ראשונה הדבקים בה, ועם האלף הרי ג' היושבים ראשונה במלכות, נשארו שבע מעשרה מאמרות והיינו זי"ן, וזהו סוד אז ישיר משה (שמ' טו, א),³⁴ וזהו סוד והיה

31. ראה להלן בפתיחה לסדר מועד דף 34 ע"ב בסופו; ובחתימה לסדר נזיקין דף 131 ע"א.

32. ראה שערי אורה, סוף שער ב', דף לב ע"א.

33. הדברים כמעט מלה במלה ברקנטי שמות יז, יא.

34. ראה להלן מסכת ראש השנה דף 49 ע"א, ד"ה הנה נראה. ובסדר נזיקין בסוף ההקדמה דף 101 ע"ב; בבא קמא דף 103 ע"א בתחילתו ובחתימה דף 131 ע"א.

כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכו' (שמ' יז, יא), ואז"ל וכי ידיו של משה עושות מלחמה, אלא כשהיו מסתכלין לאביהם שבשמים וכו' כדאיתא בראש השנה (פ"ג מ"ח). הנה גלו לנו [17] במאמר כל מה שאמרנו.³⁵

וכל עוד שבא לידינו ענין הברכות, ראוי לחקור אם הם צורך גבוה או צורך הדיוט. ובודאי כפי הנראה אינם אלא צורך הדיוט, וכמו שאמר איוב אם צדקת מה תתן לו וגו' (אי' לה, ז), והוא בודאי מקור הברכות וכל הברכות משתלשלות ממנו. אמנם יש לבעלי האמת דרך אחר מקובל, שהברכות גם כן יש בהם צורך גבוה, וזהו כוונת מאמר חז"ל כל הנהגה מזה העולם בלא ברכה כאלו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל, שנאמר גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית (משלי כח, כד). ואז"ל לאיש משחית, לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים (ברכ' לה, ב). ואתה אחי הסתכל במאמרם ו"ל, שהשוו הנהגה בלא ברכה לירבעם בן נבט שעשה עגלי הזהב ועשה פירוד גדול בשני עולמות, בעולם התחתון הפריד הבנים מעבודת האב יתברך ויתעלה, ומעשה העולם התחתון מורה על עולם העליון. וזהו שרמזו הכתוב באמרו וישם את האחד בדין (מל"א יב, כט), רמז למדת הדין. והאחד בבית אל, רמז למדת רחמים. ולזה הענין צותה עלינו תורתנו שנברך לאלהינו אחר אכילתנו, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך (דב' ח, י). ומצינו מאמר לרז"ל במסכת ברכות שהוא מכוון לכל מה שאמרנו, שהברכות הם צורך גבוה ומוסיפין כח בפמליא של מעלה, והוא מאמר ישמעאל בני ברכני (ברכ' ז, א). ועוד יתבאר לך זה הענין ממאמר היה לך לעזרני (שבת פט, א), כמו שאני עתיד לבאר אותו בע"ה.³⁶

ותמצא חלקי הברכות שלשה, ברכת המצות, ברכת השבת, ברכת הנהנין. והם כנגד ג' עולמות, ברכת המצות כנגד עולם העליון, ברכת השבת כנגד עולם האמצעי, ברכת הנהנין כנגד עולם התחתון. והם סוד ספר סיפור. וכל המתכוין בברכות, הוא ממשיך השפע והברכה לכל העולמות מהמקור העליון מקור כל הברכות. אם כן בטוב באה ברכות כנגד המקור העליון עילת העילות, וכבר הודעתך שזאת המדה היא רמוזה בקוצו של יו"ד.

מסכת פאה

המסכתא השנית מסדר זרעים נקראת פאה. והנה באה המסכת פאה כנגד החכמה העליונה. והטעם שנקראת החכמה העליונה פאה, לרוב התעלמותה מן העין, כמו הדבר המונח בקרן זוית שאין יודעו אלא בעליו, גם זאת המדה אין כל

ובמסכת תמיד, דף 193 ע"ב.

35. ראה להלן מסכת יומא דף 43 ע"א בסופו.

36. להלן מסכת מעשר ראשון דף 23 ע"ב, ד"ה וזו היא. וראה מסכת ידים דף 222 ע"א, ד"ה והנה תמצא שאמרה התורה.

בריה יכולה להשיג מהותה. תדע שהרי משה רבינו אדון כל הנביאים, לא השיג במדרגת נבואתו כי אם מ"ט שערי בינה חסר לו אחת והוא שער החמשים, והמדה הזאת שנקראת חכמה היא למעלה משער החמשים, ולא תושג החכמה כי אם באמצעות הבינה הנקראת אלהים.³⁷ וזהו סוד אלהים הבין דרכה (אי' כח, כג), אבל והוא שהוא הכתר ידע את מקומה. וזהו סוד והחכמה מאין תמצא (אי' כח, יב), כמו שהודעתך למעלה.³⁸ וזהו סוד מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה (מש' כ, ה). ורמז במים עמוקים עצה בלב, רמז לל"ב נתיבות חכמה. ורמז באמרו איש תבונה ידלנה, כלומר שירד והשיג בשכלו חמשים שערי בינה, אז יש לו כח שידלנה. ולפי שאין השגתה כי אם באמצעות הבינה היא הנקראת אלהים, על כן באה כנגדה פאה שהיא כחשבון אלהים.³⁹ וזהו מאמרם בספר יצירה הבן בחכמה וחכם בבינה (פ"א מ"ד). וזאת המדה נקראת יה, ועליה אמר חזקיה המלך ע"ה [17 ב] אמרתי לא אראה יה (ישע' לח, יד). ובאר דבריו ואמר יה בארץ החיים, ואמר בסיום הפסוק לא אביט אדם עוד עם יושבי חָדָל. רמז לאדם הראשון שעשה תשובה וחדל מלעשות עוד עון. אם כן בכל מקום שתמצא יה, הוא רמז לחכמה העליונה. נמצא שם יה רמז לעולם הרחמים, שהם שלש ספירות עליונות. ואף על פי שנקרא עולם הרחמים, לפעמים קצת דין מעורב בחכמה ובבינה, אבל הכתר רחמים גמורים וליכא מאן דפליג. וגם זה הדין שיש בחכמה ובבינה אינו דין גמור, אלא בנחת הוא יורד ולא בזעף הוא יורד, שאין לך דין גמור שהוא יורד בזעף אלא מגדולה וגבורה ולמטה. וזהו מה שאמר דוד אם עונות תשמור יה ה' מי יעמוד (תה' קל, ג), כלומר אם יה שהוא עולם הרחמים שומר העון, אדנ"י מי יעמוד.⁴⁰ ונקראת זאת המדה י"ש בערך הכתר שנקרא אין, שאין בעולם מי שיוכל להשיגו. ולזה רמז יעקב אבינו ע"ה, אכן יש ה' במקום הזה (ברא' כח, טז). ואמר שלמה המלך ע"ה, להנחיל אוהבי יש (מש' ח, כא). ועל זה שאלו ישראל במדבר, לידע על פי איזו מדה מאלו שתי המדות הם מתנהגים, על פי יש או על פי אין, שנאמר היש ה' בקרבנו אם אין (שמ' יז, ז). ועל זה רמז בספר יצירה עומק רום (פ"א מ"ד). ואמר דניאל ע"ה הוא גֵּלָא עֲמִיקְתָּא וּמִסְתָּרְתָּא (דני' ב, כב).⁴¹

וזהו סוד מאמר עמוק עמוק מי ימצאנו (קה' ז, כד). אמר אלו שתי המדות עמוק עמוק הוא סודם, אבל מ"י ימצאנו, שהוא רמז לשער החמשים שהיא הבינה. וזהו סוד מי ימלל גבורות ה' (תה' קו, ב), כלומר מהחמישים שערים של בינה ולמטה יוכל האדם למלל, אבל משער החמשים ולמעלה אין מי שיוכל למלל ולדרוש על עיקרם ומהותם. והסוד הפנימי כי החכמה הרו וילדו התפארת, על כן נקראת החכמה

37. וראה להלן מסכת ערכין דף 174 ע"ב, ד"ה והנה אחר.

38. לעיל מסכת ברכות, דף 16 ע"א. וראה להלן בהקדמה לסדר נזיקין דף 101 ע"א בסופו, ד"ה אמר אח"כ ראשית חכמה.

39. כאן יש הערה בשוליים שאינה ברורה: 'ולפעמים ג"כ - אלהים - בראשית ברא אלה'.

40. ראה להלן בתחילת מסכת כלאים דף 18 ע"ב בסופו, ובתחילת מסכת מכות דף 115 ע"ב.

41. ראה להלן מסכת עוקצין דף 225 ע"ב, ד"ה ומזה הענין תמצא.

אב והבינה אם, ועל כן נצטוינו בתורתנו כבוד את אביך ואת אמך (שמ' כ, יא). וזהו מה שאמר השי"ת מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (ויק' יט, לב), השיבה רמז לחכמה והסוד על זה, תזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב לבושה כתלג חור ושער ראשה כעמר נקא (דנ' ז, ט). מפני השיבה היא הבינה, וראוי לבן שיקום מפני אביו. ואמרו ויכבדם (ראה ספר חסידים, מרגליות, סימן צא, וספר יראים רכא). ועל כן האם מבטלת גזרת הבן, וזהו סוד הכתוב ה' צבאות יעץ ומי יפר (ישע' יד, כז), וכמו שאני עתיד לפרש במסכת דמאי.⁴²

וגם כן נקראת זאת המדה יראה, שיש לו לאדם ליראה ולפחד פן יהרוס ויקפוץ למעלה. ועל זה אמרו בספר יצירה (פ"א מ"ח) בלום פיך מלדבר [ולבך מלהרהר]. ואם בא⁴³ לבך החזירהו למקומו,⁴⁴ זה המקום הוא היראה. וזהו סוד ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה (ברא' כח, יז). ובא המאמר אכן יש בו החכמה. אם כן בטוב באה מסכת פאה כנגד המדה הזאת שהוא דבר נכסה מן העין, הרי לך שמסכת פאה כנגד שם של י"ה. ופאה עם המלה בחשבון קטן עולה כחשבון י"ה, והיא כנגד יו"ד ראשונה שהיא פאת השם ולכן נקראת פאה, ושם הוא מקום הרצון. וזהו מאמר חז"ל כל האומר תהלה לדוד בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא (ברכ' ד, ב). והטעם שיש בו פותח את ידיך, אל תקרי ידיך אלא יודי"ך, ודי לך בזה, והבן אם בעל נפש אתה.

מסכת דמאי

המסכתא השלישית מסדר זרעים נקראת דמאי, והיא כנגד ספירת הבינה הנכתבת יהו"ה ונקראת אלהים. וכבר הודעתך למעלה שנקראת מ"י,⁴⁵ וזהו דמאי כלומר דא מ"י, והיא כנגד לאה אמנו אם הבנים.⁴⁶ וזהו סוד שילדה ששה בנים ואחר ילדה בת, רמז למלכות בית דוד.⁴⁷ וזהו [18] דמאי אם דוד שעולה י"ד. וזהו שרמז בתורה כי יד על כס יה (שמו' יז, טז), רמז על דוד שיעשה נקמה בעמלק בתחלה, ובסוף שהוא כנגד מלך המשיח, ועליו נאמר ועבדי דוד נשיא להם לעולם (יחז' לו, כה). וזהו סוד א"ם תעירו וא"ם תעוררו (שיה"ש ב, ו), א"ם כנגד א"ם, שגם כן רחל אמנו היא כנגד ספירת מלכות בית דוד. ואם כן בטוב תבא מסכת דמאי כנגד לאה שהיא אם הבנים. ועל זה רמז בתורה, כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או

42. להלן דף 18 ע"א בסופו.

43. תיקון מהצד: 'ואם רץ לבך' וכן בספר יצירה הנדפס. המוסגר הוספתי עפ"י הנדפס.

44. המוסגר השלמתי עפ"י הציטוט לעיל בסוף ההצעה לעיל דף 16 ע"א, וראה שם בהערה.

45. לעיל דף 17 ב.

46. וראה להלן מסכת נזיר דף 80 ע"ב, ד"ה ועל כן אמר ויפקד.

47. ראה רקנטי, דברים פרק כב, ז.

על הארץ אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, למען ייטב לך והארכת ימים (דבר' כב, ו). אמרו חז"ל בספר הבהיר (אות קד – קה), עניין נעלם באלו העניינים. אמר שם ר' רחומאי מאי דכתיב שלח תשלח את האם ולא את האב, אלא את האם בזכות אותה שנקראת א"ם הבנים, דכתיב אם לבינה תקרא (מש' ב, ג). מאי ואת הבנים תקח לך, אותם בנים שגדלה, ומאי נינהו, שבעת ימי החג ושבעת ימי השבוע. והנה האם היא אם הבנים שמחה, וכל זה רמז לבינה, שלא ישא אדם ויתן בה לכבודה שאינה נגררת במנין אין חקר לתבונתו (ישע' מ, כח), ולתבונתו אין מספר (תה' קמו, ה).⁴⁸

והנני מאיר עיניך בביאור הפסוק דעשה צפור רומז לבינה, ולפיכך אמר לא תקח האם, כמו שאמרנו אם הבנים שמחה, א"ם, זו הבינה, הבנים אלו שבע ספירות, ולפיכך כי יקרא רומז הייחוד. ר"ל כשתחשוב בשכלך ענין קן הצפור שהיא הבינה לא תקח אם על הבנים, כלומר לא תכלול בינה עם שבע ספירות שלמטה הימנה שנקראו בנים, אלא שלח תשלח את האם, במופלא ממך אל תדרוש ואין לך עסק בנסתרות (עפ"י חגי' יג, ב), כמו שאמרנו. ואמר בכל עץ או על הארץ, רמז לעץ החיים ועץ הדעת. ואמר ואת הבנים תקח לך, שמשלשה ולמטה יכול האדם למלל, כמו שרמזנו למעלה בפסוק מי ימלל גבורות ה' (תה' קו, ב) ובזולתו,⁴⁹ ובעבור שאלו השלשה הם עולם השכל והם עולמות ואין כל בריה יכולה להשיגם, על כן באה מסכת דמאי כנגדה.

וכבר ידעת מאמר חז"ל, שהדמאי הוא הדבר שלא נודע אמתתו, וזהו דא מאי (ראה פירוש המשנה לרמב"ם, ברכ' ז, א). ועם כל זה היא נאחזת למעלה ולמטה, ועל כן נקראת יהו"ה אלהי"ם, על שם הכסא שלה שנקרא גבורה ונקראת אלהים, והיא מקשרת העליונים והתחתונים. מי חכם ויבן אלה נבון וידעם (הושע יד, י), גלה לנו איך היא התבונה בין החכמה והדעת ומקשרת אותם.⁵⁰ וזהו סוד ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת (שמ' לא, ג). ונקראת שלישית מלמעלה למטה, ונקראת שביעית מלמטה למעלה. כלומר ממדת היסוד שהוא שביעי לה, אבל מלכות נקראת בת שבע. וזהו סוד ראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית (סנה' קו, א). וכבר ידעת מי הם ששת ימי בראשית, ונקראת עולם הבא. והטעם שבכל יום ויום היא מושכת ומשפעת ברכה, ועל זה נאמר עין לא ראתה אלהים זולתך וגו' (ישע' סד, ג). והיא נחלה בלא מצרים שנתנה ליעקב ולזרעו (ראה ישע' נח, יד. שבת קיח, א), כמו שאפרש בע"ה.⁵¹ ונקראת תשובה, וזהו סוד במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכ' לד, ב). וזהו סוד ותשובתו הרמתה (שמו"א ז, יז), ראה כמה

48. ראה להלן סדר טהרות הקדמה שניה דף 200 ע"א, ד"ה ואחר זאת ההקדמה.

49. לעיל דף 17 ב.

50. וראה רקנטי, שמות ל, ג.

51. להלן שבת דף 35 ע"ב, ד"ה והנה כבר ידעת; וסנהדרין דף 113 ע"א בסופו, ד"ה והנה

בא.

היא מעלת הגובר על יצרו ועושה תשובה, כמו שארז"ל שהיא מקרעת גזר דינו של אדם (ר"ה יז, ב), וכך הוא האמת. וזהו סוד ה' צבאות יעץ ומי יפר (ישע' יד, כז). ובכח התשובה מ"י יפר, ואף על פי שידו הנטויה והוא רמז לגזר דין, מי ישיבנה.⁵² ואומר ולפני ועמו מי יעמוד (נח' א, ו) בודאי, והוא דרך נחותא. וגם כן ומי יקום בחרון אפו בנחותא, ודי. ואמר הנביא, ולבבו יבין ושב ורפא לו (ישע' ו, י). ונקראת בזוהר שכינה עילאה, שמקבלת השפע מהזוהר העליון, ומלכות נקראת שכינה תתאה.⁵³ וזהו סוד כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דב' ד, לט). ושמא חס וחלילה תאמר [18 ב] שהם שני אלוהות, על זה הקדים ואמר ה' הוא האלהים. ונקראת תהלה, והיא כנגד הבינה והמלכות שנקראת תפלה. וזהו שאמרו רז"ל הכל ראויים לתפלה ואין הכל ראויים לתפלה (צ"ל לתהלה).⁵⁴ לפי שהתפלה היא דבר שכל אחד ואחד יתפלל על צערו, אבל התהלה הוא שמהלל האל על גודל חסדיו. ולזה אנו מתחילים בתחלת י"ח ברכות אדנ"י שפתי תפתח, ואחר כך ופי יגיד תהלתך. וזהו מה שאמר הכתוב לישרים נאווה תהלה (תה' לג, א).⁵⁵ ואם תאמר, היאך אמר השי"ת וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים (ישע' מב, ח). אבל כבר ידעת שהתפלה שאינה הגונה נקראת פסולה ונקראת פסילים, ופירוש הפסוק כך, מי שלא כיון תפלתו במדת המלכות כהוגן, איך רוצה לעלות לספירת הבינה בתהלה לישרים נאווה תהלה. ודע והאמין שהבינה ומלכות מכוונות זו לזו, וכשמדת מלכות מתקנת בתיקון ישראל בשמירת התורה והמצוות, אז הבינה תריק ותזיל שפע וברכה דרך הצינורות על כנסת ישראל, ונמצא אז כל העולם בשלום ומתברכין כל העליונים ותחתונים. ואם חס וחלילה יעברו ישראל ברית, אז כל הדברים בהפך ויפסק השפע מן התחתונים. וזהו סוד הפסוק כי מפני הרעה נאסף הצדיק (ישע' נז, א). ועוד אודיעך מי הוא הנקרא צדיק, ואומר ובן כסיל תוגת אמו (מש' י, א). ומאמר ישעיה הנביא ע"ה יוכיח ובפשעכם שלחה אמכם (ישע' נ, א). וכל זה מבואר ממה שהשרשנו למעלה.

עלה בידינו, שהאומה הישראלית הם צורך גדול בעליונים ובתחתונים, וזהו סוד הכתוב שאמר יהושע ע"ה, והכריתו את שמינו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול (יה' ז, ט). והבינה היא כנגד ה"א ראשונה שבשם, וכנגדה מלכות ה"א אחרונה שבשם,⁵⁶ גם את זה לעומת זה עשה האלהים (קה' ז, יד), וכמו שהמלכות בית שער להכנסת הספירות התחתונות, גם כן הבינה בית שער להכנסת הספירות העליונות. וזה יובל וזה שמיטה, וכמו שהבינה היא הפרנס העליון לכל הספירות, גם כן מלכות

52. ראה בזוהר ח"ב, משפטים, קו ע"א. ובתיקוני זוהר, תיקון ה, בסופו.

53. ראה זוהר חדש, יתרו, סב ע"ב. ובתיקוני זוהר, תיקון מת.

54. רבינו הביא מאמר זה לקמן בסדר נזיקין בחתימה דף 130 ע"ב. ולא מצאתי מאמר חז"ל בלשון הקרובה למצוטט. ואמנם על משמעות התהלה, ראה: שמו"ר צא, ד; זוהר, ח"ב, קלב ע"ב; רעיא מהימנא, ח"ב, קיח ע"א; רמב"ן, דברים כו, יז; רקנטי, בראשית יח, כז; דברים י, כא; כו, יד.

55. וראה לקמן סדר נזיקין מסכת בבא קמא דף 102 ע"ב, ד"ה המסכתא הראשונה; ובחתימה דף 130 ע"ב ד"ה הנה לך שני.

56. ראה להלן דף 26 סוף ע"א. ובחתימה לסדר נזיקין ד, 131 ע"א.

היא הפרנס התחתון לכל העולמות, עולם המלאכים ועולם הגלגלים ועולם השפל.⁵⁷ אם כן בטוב נקראת דמאי, אם דוד,⁵⁸ אם היד החזקה, והיודע לכוין שני ההי"ן קיים הייחוד השלם.

אנציקלופדיה
אנציקלופדיה

אנציקלופדיה

מסכת כלאים

המסכתא הרביעית מסדר זרעים נקראת כלאים, והיא כנגד האצילות הרביעי הנקרא חסד, והיא הנקראת אל. ונקראת גדולה לפי שהיא גדולה מן הגבורה, ועל כן בסדום עמד אברהם אבינו כנגד מדת הדין ואמר האף תספה צדיק עם רשע (ברא' יח, כג). כלומר היאך תכלה האבר שלא חטא עם האבר שחטא. עד שלא מצא להם זכות מה כתיב שם ואברהם שב למקומו (יח, לג), ר"ל למדתו שהיא מדת החסד, שנאמר תתן אמת ליעקב חסד לאברהם (מיכה ז, כ).⁵⁹ ודע והבין כי בסנהדרי גדולה הנקראת אלהים והיא הגבורה, יש שלש מאות ועשר מחנות, וכלם מוכנים להפרע מן הרשעים שנדונו למעלה. וכל מחנה ומחנה גומר הדין על דבר הממונה עליו הן לטוב הן לרע, וכשיש צדיק בעיר שיכול לכוין לזאת המדה הנקראת אל, אזי יוצאת זאת המדה מהיכלה, וכשרואין אותה המחנות מיד בורחין מפניה. וזהו מה שאנו אומרים בעת התפלה בתחנונים אל מלך יושב על כסא רחמים, ואתה ה' אל רחום וחנון. וכמה נשתדל אברהם אבינו להשיג זאת המדה, וזהו ברוך אברם לאל עליון (ברא' יד, יט), ואמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם (שם כא, לג). ולזה רמז משה רבינו ע"ה אין כאל ישורון (דבר' לג, כו). [19] ופקח עיניך וראה היאך משה רבינו בשבח ראשון הזכיר בשירה מ"י כמוכה באלים (שמ' טו, יא), ובסוף דבריו חתם אין כאל (דב' לג, כו). וראה ספרי, דב', פסקא שנה, כו, רמז למיכאל השר הגדול שהוא כנגד אהרן הכהן הנאחזים במדת החסד, ולא נתן כח למיכאל שיקריב למעלה עד שהקריב אהרן למטה. וזהו סוד כי היום ה' נראה אליכם (ויק' ט, ד). נראה הוא אהרן, אליכם הוא כנגד מיכאל, אותיות דדין כאותיות דדין. ועל כן באו כלאים כנגד מיכאל, שגם כן הם אותיותיו. וגם כן בא כלאים כנגד אהרן, שאף על פי שנאסרו הכלאים לישראל הותרו לכהנים בשעת עבודה, לפי שהקרבן הוא שמקריב הכחות ועושה שלום בעליונים ובתחתונים.

57. וראה להלן מסכת ביצה דף 49 ע"א, ד"ה הנה זה הענין.

58. דמאי, אותיות אם די. ודי עולה כמספר דוד.

59. על גדולה וגבורה, ראה לעיל מסכת פאה דף 17 ע"ב ולהלן בסדר נזיקין, תחילת מסכת מכות דף 115 ע"ב. וראה במסכת סנהדרין דף 111 ע"ב, ד"ה והנה באה, על ואברהם שב למקומו למדתו.

ועוד נקראת זאת המדה כלאים לטעם שאביא, דע והבן כי כשבא נחש הקדמוני והטיל זוהמא בחוה, כל צדיק שעמד חסר מעט מזו הזוהמא, בא שת וחסר מעט כמו שאמר כי שת לי אלהים זרע אחר (ברא' ד, כה).⁶⁰ בא חנוך וחסר כמו שכתוב ויתהלך חנוך את האלהים (שם ה, כב). בא נח וחסר כמו שכתוב את האלהים התהלך נח (שם ו, ט). בא שם וחסר כמו שכתוב ברוך ה' אלהי שם (שם ט, כו). בא אברהם וחסר, בא יצחק וחסר מה שנשאר, שנאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ (שם כו, כב). כלומר שנתן כח בארץ. כשבא יעקב לא נשאר שום זוהמא, וזהו מה שאמרו במדרש כשבא יעקב לגלות את הקץ לבניו נסתלקה רוח הקדש ממנו. אמר לבניו שמא יש פיסול בזרעי כאברהם שיצא ממנו ישמעאל או כיצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דב' ו, ד), כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד. פתח הזקן ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אז"ל נימריה או לא נימריה, נימריה לא אמריה משה, לא נימריה הא אמריה יעקב, התקינו שיהיו אומרים אותו בחשאי. משל לבת מלך שהריחה ציקי קדרה, תאמר יש לה גנאי, לא תאמר יש לה צער, התחילו עבדיה להביא לה בחשאי (פסח' נו, א). הנה הבאתי המאמר בצורתו, והנה לך הפירושים שאמרו על דרך החכמה, וב"ה במסכת בכורים שהיא כנגד מלכות בית דוד, אביא הפירוש המקובל לבעלי האמת.

יש מי שפירש שרצה לגלות קץ מלך המשיח לבניו, לפי שראה שאין באותיות השבטים חי"ת וטי"ת, והוא לא ראה שגם כן אין בשמותם לא קו"ף ולא צד"י. ונסתלקה ממנו רוח הקדש, לפי שיש עובד את השם מיראה או כדי לקבל שכר, ובודאי העבודה האמתית היא האהבה שאינה תלויה בדבר. ועל כן כשראה שנסתלקה שכינה ממנו, אמר להם שמא יש פיסול בזרעי, כלומר שהעבודה שאתם עובדים את השי"ת היא אהבה שהיא תלויה בדבר, ושמא אם תדעו אורך הגלות תפסידו אמונתכם בשי"ת. אמרו שמע ישראל ה' אלהינו, כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו עבודת השי"ת אלא מצד שהוא אחד. פתח הזקן ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, נתן שבח לשי"ת שלא היה בזרעו פיסול. ואמרו הטעם שלא אמרו משה ואמר אותו יעקב, מפני שיעקב נקבר בארץ ישראל ששם הוא מקום המלכות שהיא השכינה, אבל משה לפי שידע שאינו נכנס לארץ ואינו נקבר שם, לא רצה לאמרו. ועל כן אז"ל נימריה לא אמריה משה, לא נימריה אמריה יעקב, לפי שמשה לא נקבר בארץ, ואנו כמותו בחוצה לארץ. ומה שלא נקבר משה בארץ, יש בו טעם נכבד מקובל אצלי. והוא שכבר ידעת שיעקב החזיק במדת התפארת, וגם משה ממדה זו היתה נבואתו. נמצא ששניהם כאחד במדת התפארת, ואין ראוי לשניהם שיהיו יחד במקום אחד.⁶¹ לפי שיעקב קדם ונקבר שם ואמר, לא נימריה אמריה יעקב, שעם היות שיעקב נקבר בארץ מת בחוצה לארץ ושם אמר אותו. התקינו שיהיו אומרים — להודיע שאף על פי שאנחנו בגלות, השכינה עמנו בגלות. וזה הענין אין ראוי לפרסם

60. ראה מסכת נזיר דף 79 ע"א, ד"ה אחר זאת ההקדמה.

61. ראה להלן מסכת אבות דף 125 ע"א ד"ה והנה באה ובהקדמות לסדר קדשים, הקדמה שלשית, דף 137 ע"א בהתחלה.

[1234567]

אותו להמון בקול רם. [19 ב] או יש לומר בודאי, שצריך שתדע שיעקב אבינו ומשה רבינו עליהם השלום עבדו את השי"ת בתכלית העבודה, אבל יעקב היה משתדל קצת בקניית הקניינים לצורך הגוף, ומשה רבינו לא היה עושה שום חשבון מהגוף, ועל כן פירש מאשתו. אבל יעקב אבינו ע"ה היה לוקח ממנו הצריך לזה העולם. ועל כן כשראה שנסתלקה שכינה ממנו אמר להם שמא יש פיסול בזרעי, שתחשבו שתכלית האדם הוא הכבוד המדומה של זה העולם והוא התכלית האחרון. אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד. אמרו חז"ל נמרית או לא נמרית, נימרית לא אמרית משה, לא נימרית הא אמרית יעקב. כלומר שלא היה רוצה ליקח מענייני הגוף שום דבר, נניח ענייני הגוף מכל וכל, הרי יעקב לא הניחם מכל וכל, וגילה לנו במאמר בשכמל"ו, שלא יניח האדם הכבוד המדומה מכל וכל, אלא יקח ממנו היותר נאות לעבודת השי"ת. וזהו מה שאמר שלמה ע"ה תן חלק לשבעה וגם לשמונה (קה' יא, ב). תן חלק לשבעה, שבע חכמות.⁶² וגם לשמונה, רמז לברית שנתנה לשמונה ימים (ראה עיר' מ, ב). אבל יתן לו חלק משמונה ובמעסק (צ"ל ובעסק) שתתעסק השי"ת יסייע אותו. וזהו שאמרו במדרש הזוהר על פסוק שאמר שלמה ע"ה, אֵל תֹּאמַר אֶשְׁלֶמָה רַע קוֹה לִיקְנוֹק וְיִשַׁע לָךְ (מש' כ, כב). כלומר אתן שלימות לחומר הבא מצד יצר הרע. קוה אל ה' ובמעט עסק יעזור אותך (ראה זוהר ח"א, רא, א). ועל זה התקינו לאומרו בחשאי, כלומר שיקח ממנו היותר צריך ולא יהיה רודף אחר המותרות. וזהו מה שאמרו משל לבת מלך, שהיא הצורה המדומה לבת מלך. שהריחה ציקי קדרה, והם התבלין של הקדרה, וזה רמז למושכלות. וראתה שאי אפשר להשיגם אלא באמצעות החומר, וראתה שמא אם תתעסק בחומר תמשך אחריו. התחילו עבדיה להביא לה בחשאי, רמז שתקח ממנו היותר נאות בסתר.

או יש לפרש שיעקב הוא מורה על חקירה ועיון, וישראל הוא מורה על האמונה לבד. ועל כן כשבקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו, אמר לבניו שמא יש פיסול בזרעי ומצד החקירה נכנס בלבבכם טינא. אמרו שמע ישראל, כשם שאין בלבך אלא אמונת השי"ת, כך אנו אין בלבנו אלא אמונת השי"ת (פסח' נו, א). אמר להם כל עוד שאתם שלמים באמונה, חקרו מעט על מלכותו של השי"ת וכבודו, ואיך היא שופעת ההשגחה שלו בתחתונים, וזהו בשכמל"ו. אבל משה רבינו לפי שראה שישראל הם עם רב ואין דעתם שוה, לא רצה להכניסם אלא מצד האמונה לבד המורה עליה שם ישראל, כמו שאמרנו. ועל כן באו חז"ל ואמרו נימרית, כלומר נכניס עצמינו בחקירה, הרי לא אמר אותו משה ולא רצה להכניסם בחקירה שמא יטעו בה, והיך אפשר שנהיה שלמים יותר מדור המדבר. לא נימרית הרי יעקב אמר אותו לבניו, ואלולי שראה בחקירה תועלת לא היה מודיע אותה לבניו. התקינו לאומרו בחשאי, רמז ליחידי סגולה.

62. השלמה מהצד: 'כד"א חצבה עמודיה שבעה' (משלי ט, א).

ואף על פי שיצאנו מענין הספר באלו הענינים, עם כל זה יש בהם תועלת להבנת המאמר שהוא קשה. וכבר יעדנו לפרש המאמר כפי שטת הספר. ולפי שיעקב לא נמצא פסול בזרעו נתנה לו נחלה בלא מצרים (ראה שבת קיח, א) אבל אברהם אבינו נתנה לו נחלה, רמז כנגדה מצרים שהוא ישמעאל. וכן יצחק עשיו כמו שאבאר בע"ה אחר זה. ולפי שאברהם נתערב בזרעו ישמעאל, לפיכך באה כנגדו כלאים, שהוא שם משותף לזריעה ולחרישה ולמלבוש, שהכל ענין אחד. וכבר ידעת שאין אסור כלאים במלבוש אלא צמר ופשתים, והוא סוד קרבן קין והבל. ולפי שרצו לערב אלו הכחות נענשו שניהם. אבל לא היה חטאם שוה, שהבל לקח מדת ימין שהוא [20] הפשתן, וקין לקח השמאל שהוא הצמר.⁶³ הנה לך מכל צד ומכל פנה שכלאים הוא כנגד האצילות הרביעי, והוא ראש של השם כמו שאבאר בע"ה אחר זה.

ונראה עוד שנקראת זאת המסכתא כלאים כנגד מדת החסד, ולשון כלאים לשון לא תכלא רחמך (תה' מ, יב), ומלשון אדני משה כלאים (במד' יא, כח), שהוא לשון מניעה (ראה בפירוש רמב"ן עה"ת שזה אחד הפירושים שהביא), גם מדה זו רצוני לומר מדת החסד היא מונעת המקטרגים והדינים, ונמצא זה הרמז בספר הגן.⁶⁴ וזה לשונו ואל זועם בכל יום (תה' ז, יב), שמדת החסד זועמת בכל יום על מדת הדין כדי לעשות חסד עם הבריות. הדא הוא דכתיב והניף אהרן את הלויים תנופה (במ' ח, יא). וזה סוד מופלא ונעלם, ונתעוררו עליו חכמי הזוהר זכרונם לברכה (זוהר – תוספת ח"ג שג, א). ששאל ר' יהודה לר' אבא אמר לו למה היה הכהן מניף את הלויים תנופה, אמר לו ר' אבא כשהתינוק בוכה וכועס מה עושין לפייסו, אמר לו ר' יהודה מניפין אותו ומנענעין אותו כדי לשתקו. אמר לו ר' אבא יהודה יהודה מלה זאת באה לידיך ולא חקרת בה, והלא ישמעו אונך מה שאתה מוציא מפיו כך היא מדת הגבורה כועסת ורוגזת דכתיב שמעון ולוי אחים כלי חמס וגו' וכתיב ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה (ברא' מט, ה-ז), שהם מתגברים ומתקשים באפם ובעברתם לצאת ולעשות דין לכלות ולהכרית בני העולם, אזי הכהן הוא מדת החסד העליון שהוא מניף אותו הצד של הלויים שהיא מדת הגבורה, כדי לשכך ולשקט רוגזה וכעסה, כדי שישתברו השערות מכל שוליהן ולא יתגברו ולא יתחזקו.⁶⁵ כעין דוגמא זה הכהן הוא מניף הלויים תנופה, כדי שישקוט הצד שלהן כדי שלא יתעורר הדין בעולם. בא ר' יהודה ונשק את ידיו, אמר לו כמה שנים שאלתי זה ולא זכיתי לשמעו עד עתה, אלולי לא באתי לעולם אלא לשמוע דבר זה די, אשרי ואשרי חלקי ששאלתי והרוחתני.⁶⁶ וכשיתעורר אברהם בעולם כל הדינים שנמצאים בעולם בכל יום ויום הוא דוחה אותם לחוץ ואינם עומדים לפניו, הדא הוא דכתיב ואל זועם. אם כן נמצא כפי זה הענין שזאת המדה הנקראת חסד,

63. בשוליים העליונים כתוב: 'ואולי הדבר בהפך וטעות סופר הוא'.

64. ספר הגן, פירוש לספר יצירה, שחיבר רבי יוסף בן שלום אשכנזי, הנדפס על שם הראב"ד.

65. בשוליים מהצד: והוא סוד תגלחת הלויים במדבר'. וראה להלן תרומות דף 22 ע"א; יומא דף 43 ע"א בתחילתו.

66. דברי ר' יהודה לאחר נשיקת היד, אינם בזוהר לפנינו.

יצדק עליה שם כלאים שהיא מונעת מדת הגבורה מלהתפשט בעולם, והיא מדה שלישית משלש עשרה מדות. האל ברחמיו יורנו מתורתו נפלאות, אמן.

מסכת שביעית

המסכתא החמישית מסדר זרעים נקראת שביעית, והיא כנגד מדת הגבורה והיא מדתו של יצחק אבינו ע"ה, והיא הנקראת פחד יצחק, היא גם כן הנקראת אלהים. ואם תקשה עלי ותאמר היאך אתה המחבר עושה ומקשר מדת יצחק למסכת שביעית, הרי אנו רואים שמדת יצחק אינה שביעית לא מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה. אני אשיבך מלין עשה אונן כאפרכסת ושמע, דע והבן שזאת המדה היא הנקראת בית דין הגדול של מעלה, שהיא בית דין של שבע. וצריך שתדע שסנהדרי גדולה של מעלה עומדת בין השם הנקרא יהו"ה ובין השם הנקרא אלהי"ם, ונתערבו הרחמים והדין יחד בזה היישוב כדי שלא יחרב העולם. ורוא דמלה ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים (ברא' ב, ד). אבל יותר נוטים מעט לצד שמאל כלומר לצד אלהים והיא המדה שאמר עסוקים בסוד העגלה עליה אמר שלמה המלך ע"ה שדרך אגן הסהר אל יחסר המזג (שיה"ש ז, ג). ואז"ל זו סנהדרי גדולה (סנה' לז, א), וזהו המזג שזכרנו. וזהו סוד לפני שור מהשמאל לארבעתן (יח' א, י).⁶⁷ אם כן מטעם זה באה שביעית שהיא שבעים, כנגד בית דין הגדול.

ועוד אודיעך שסביבות היכל הקדש יש שבעים [20 ב] כתרים ומהם נמשכו שבעים אומות, ויש להם שבעים שרים. ואלו השבעים אומות נחלקו בדור הפלגה ללשונותם בארצותם (ברא' י, כ. וראה שם יא, ט), ונתן לכל אומה ואומה שר להיות מושל על אומתו וארצו. אבל כשעמד אברהם אבינו ובחר השי"ת בו ובזרעו, הוציאו מתחת עול השרים ומסר לו ולזרעו שמו הגדול שם יהו"ה. וזהו וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (דב' כח, י). וכתוב כי חלק ה' עמו (שם לב, ט). ואין כח לשרים לעשות שום פועל אלא מכח בית דין של ה'. וזהו סוד כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים (שם י, יז). ואם אין האומות נוהגים כשורה למטה, לוקים שריהם תחלה למעלה. שנאמר יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה (ישע' כד, כא). ולכך אז"ל אין אומה גופלת מלמטה עד שיפול שרה תחלה למעלה (שמו"ר כא, ה), מן הטעם שאמרנו. וזהו מה שאמרו ז"ל פושעי אומות העולם בגופם (ראש השנה יז, א). וגופם הוא כנגד השר שלהם. ודבר זה נלמוד אותו מאבימלך כשלקח לשרה, אמר לו השר שלו ואחשון גם אנכי אותך מחטוא לי (ברא' כ, ו), חסר אל"ף מן מחטוא מחטו כתיב, רצונו לומר שמשעה שלקחתי לשרה הכניסו בי מחטין וקוצין וכוכין ואטדין (וזהו, ח"ג, ח ע"א). ואלהים שדבר עמו בחלום הוא השר שלו, שלא

67. ראה להלן מסכת עירובין, דף 37 ע"ב בסופו ומסכת פרה דף 214 ע"ב בתחילתו.

תאמר אתה אם כן מצינו חוטא נשכר שהרי הגיע למעלת הנבואה. וכבר הודעתך למעלה בפסוק כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים (דב' י, יז), שהשרים לפעמים נקראים בשם אלהים. ועל שם שבעים שרים ושבעים כתרים נקראת מדת הגבורה שביעית.⁶⁸

וצריך אתה לדעת שזאת המדה נקראת בלשון רז"ל זכותא, והוא שאמרו במאמרם ז"ל בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל (מו"ק כה, א). ועוד אז"ל הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה בהיכל (תיקוני זוהר, תי' סט). ושם יעלה על לבבך שהכל מצד מערכת הכוכבים, כבר הקדמנו שהאומה הישראלית אינם לא תחת שר ולא תחת מזל,⁶⁹ ועוד היאך תהיה התורה האל ית' תלויה במזל, דע והבין שזכותא היא נקראת מדת הגבורה הנאחזת בשם אלהים שהוא בית דין הגדול. וזהו מאמר חז"ל לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל, כלומר אינו יכול להשיג אלו השלשה על ידי בית דין הגדול אלא צריך לעלות למעלה מעולם התבונה עד מקום ההזלה העליונה מקום הכתר דימשיך הכח מלמעלה למטה, ואז ימלא חפצו ורצונו. וכל השלשה מצאנו אותם מפורשים שבאו מעולם העליון שהוא למעלה מבית דין הגדול. חיים בחזקיה דכתיב הנני יוסיף על ימיך (ישע' לח, ה), ולא אמר מוסיף, אמר לו אני דנתי ועכשיו אם ירצה המזל יוסיף בנים כמו שמצינו בחנה ותתפלל על ה' (שמ"א א, י), על ממש. במזוני כתיב השלך על ה' יהבך (תה' נה, כג), ולא אמר אל ה' (ראה זוהר – תוספת ח"ב, רעד, ב; זו"ח ח"א, ס"ב). אם כן עכשיו יבא בטוב אפילו ספר תורה בהיכל, שהמזל למעלה מהכל.

הנהגת חכמה

ועוד נקראת זאת המדה שביעית שהיא נאחזת במדת החסד שהיא שביעית מלמטה למעלה. וכמו שאז"ל שהיא מתשת כחה. וזהו סוד העקידה והאש והמאכלת והעצים שלקח אברהם, שזה הוא הכח שלה והטעם שרצה לצנן הרתיחה של יצחק במים שלו. שכבר ידעת שאברהם נקרא מים העליונים וזהו סוד ימין, וזהו מאמר חז"ל שמאל דוחה וימין מקרבת (סוטה מז, א), כנגד מדתו של אברהם ושל יצחק. וצריך שתדע שאלולי שעקד אברהם את יצחק ולקח בידו האש והמאכלת, אין אחד מישראל יכול לעמוד בפני דינו של יצחק, ועל כן רצה יצחק לעקוד עצמו מצד אהבתו של יעקב, שודאי יצחק אבינו היה אוהב את יעקב יותר מעשו. ואם תאמר והרי כתיב ויאהב יצחק את עשו (ברא' כה, כח), והיינו שומע עשו דייקא, פי' הכתוב לפי שראה יצחק ישראל חוטאים ובהכרח צריך שיתחייבו גיהנם או גלות, בחר להם הגלות יותר מגיהנם. וזהו ויאהב [21] יצחק את עשו, מפני שאותו הציד שהיה ראוי לגיהנם שיקח מישראל, חזר בפיו של עשו ונשתעבד בידו. וגם כן אמר המקובל הרב עזרה ז"ל, שטעם האהבה של יצחק בעשו כדי שישאר היין שמור בענביו והכל לתועלת ישראל,

68. שבעים שרים, מוזכרים להלן במסכת סנהדרין דף 111 ע"ב, ד"ה והנה באה סנהדרין.

69. ראה לעיל מסכת שביעית דף 20 ע"ב, ד"ה וצריך אתה לדעת ולהלן סדר נזיקין בהקדמה דף 99 ע"ב; סדר קדשים, הקדמה תשיעית, דף 142 ע"ב.

עד שיבא זמן שיכלה כח יצר הרע. ולהורות שמדת הגבורה משלמת למדת החסד שנאמר וילכו שניהם יחדיו (ברא' כב, ח), להורות שאין רשות ליצחק לילך לבדו.⁷⁰

ואם כן מכל צד ומכל פנה בטוב באה מסכת שביעית כנגדה, והיא הנקראת צפון. וזהו מאמר חז"ל הרוצה להעשיר יצפין (ב"ב כה, ב). כלומר יכון למדת הגבורה, מצפון זהב יאתה (איוב לו, כב), לפי שמדת הגבורה תליא לצד ימין, ואז דנין אותו בסנהדרי גדולה ויתנו לו משאלות לבו אם הוא ראוי.⁷¹ ומזה הטעם היה השולחן בצפון והקרבות נשחטות בצפון, וזהו עורי צפון ובואי תימן (שיר"ד, טז). ומזאת המדה היה מפחד שלמה המלך, וזהו מפחד בלילות (שם ג, ח). וגם דוד ע"ה אמר סמר מפחדך בשרי (תה' קיט, קכ), מה טעם ממשפטיך יראתי, שהוא בית דין הגדול. ודע שאלו שתי הספירות הם נאחזות בוא"ו של השם המיוחד כמו שעוררתיך למעלה, והוא כולל שש ספירות, חצי וא"ו למעלה שהם הגדולה והגבורה והתפארת, וחצי וא"ו למטה והם נצח והוד ויסוד. עוד יש טעם נכבד שתקרא מדת הגבורה שביעית, כי עיקר כל פעולותיהם על ידי שבע שמות אלו שהם אבגית"ץ קרעשט"ן, נגדיכ"ש, בטרצת"ג, חקבטנ"ע, יגלפז"ק, שקוצי"ת, והם יוצאים מפסוק בראשית ומפסוק והארץ עד ובהו, על דרך חילוף אלפא ביתא. האל למען שמו הגדול יורנו מתורתו נפלאות, אכי"ר.

מסכת תרומה

[21] המסכת השישית מסדר זרעים נקראת תרומה, והיא כנגד הספירה הנקראת תפארת ישראל, והיא הנקראת יהו"ה. ודע שזה השם כל הספירות וכל השמות נאחזים בו מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, והוא דוגמת גוף האילן שכל הענפים נאחזים בו.⁷² והיא דוגמת התרומה שהיא ראש למעשרות התבואה. וזהו סוד קדש ישראל לה' ראשית תבואתה (ירמ' ב, ג), ועוד אפרש לך. ובה נאחזו משה רבינו ע"ה, כמו שאמרו מתקני התפלה ישמח משה במתנת חלקו. ובכחה קבל התורה לארבעים יום, כמו שכתוב ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה (שם' לד, כח). וזהו אותיות תרומה הסר מי"ם שעולה לחשבון ארבעים, ישארו לך אותיות תורה. וזאת המדה נקראת תורה שבכתב, והטעם שהיא נאצלת מן החסד שנאמר מימינו אש דת למו (דב' לג, ב), ואומר ותורת חסד על לשונה (מש' לא, כו). ונקראת זאת המדה מכתב, שנאמר והמכתב מכתב אלהים הוא (שמו' לב, טז). וזהו סוד שנתנה באש, וכמו שכתוב מימינו

70. ראה להלן מסכת תרומות דף 22 ע"ב, ד"ה וכבר אמרתי; ובהקדמה לסדר נזיקין 100 ע"ב בסופו, ד"ה ואמר טרף נתן.

71. ראה להלן בהקדמות לסדר קדשים הקדמה כ"ד, דף 165 ע"א בסופו. ומסכת קינים דף 195 ע"ב בתחילתו.

72. וראה להלן מסכת מכות, דף 116 ע"א בתחילתו. ובמסכת מנחות בתחילת המסכת דף 169 ע"א.

אש דת למו (ירוש' שקל' פ"ו ה"א; דב"ר ג, יב). והכל יונקים מהרחמים הגמורים, וזהו ראש דברך אמת (תה' קיט, קס). ועוד אמרו אמת – אש מים תפארת, והכל ענין אחד.

ואמר ז"ל בספר שבעה היכלות, אברהם דאיהו ימינא לעילא נטיל היכלא דאהבה לאתקשרה דא בדא, וסימניך הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (ברא' יב, יא-יב), ושפירו דאתתא באינן שדים, כי הם משפיעים ומניקים ועל כן קראה אחותי כאמרו אמרי נא אחותי את, כי זרועות עולם הם אח ואחות.⁷³ ועם היות שאמרו במדרש הזוהר שהוא מדבר כנגד השכינה, הכל ענין אחד. כי השכינה עיקר קבלתה מהגבורה שהיא בת זוגו של אברהם ממש. ומזה המקום הם [21 ב] נמשכות נפשותיהן של ישראל, וזהו סוד מאמר חז"ל במסכת גדה פרק המפלת (יג, ב) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. וזה המקום הוא הנקרא גוף. ועוד אמרו כל המשמח חתן כאלו בנה חרבה אחת מחרבות ירושלים (ברכ' ו, ב). והטעם שהוא סבה להמשיך הנפשות מהגוף, והתורה והנפש והחתן הכל ענין אחד. וזהו תורת ה' תמימה משיבת נפש (תה' יט, ח), שהיא משיבה הנפש למקום שנחצבה ממנו.⁷⁴

נחזור לעניינינו שאברהם אמר הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (ברא' יב, יא-יב), רומז למדת הגבורה המשפעת לעולם העושר והזהב שנקרא טוב, כמו שאמרנו מצפון זקב יאתה (איוב לו, כב). וכבר זכרנו זה למעלה, וכל אחד מהאבות עליהם השלום ניתנה לו מדתו, ניתנה האהבה לאברהם כמו שאמרנו במאמר של מעלה, לפי שהוא רחמן וקיים מצות הכנסת אורחים. בא יצחק שגבר על יצרו להיות עולה תמימה, ניתנה לו מדת הגבורה הנקראת פחד יצחק כמו שאמרנו למעלה. וזהו שאמרו בספר יצירה, המים הרו וילדו אש (וראה שמו"ר טו כב, המים הרו וילדו אפלה). ועוד אמרו אש ממים והכל ענין אחד. וכבר אמרנו למעלה שכל זה לתועלת ישראל לקרר החום והרתיחה שלו. בא יעקב איש תם שקיים נדרו כמו שאפרש לך ב"ה, ניתנה לו מדת אמת. וכבר ידעת שחותמו של הקב"ה אמת, והוא רמז לתורה שאמר היא ראש האותיות ואמצעיותם וסופם. ועל כן יעקב שהוא איש האמת כמו שאמר תתן אמת ליעקב (מיכה ו, כ), עולה עד לאין סוף, וזהו שנתנה לו נחלה בלא מצרים (עפ"י שבת קיח, א). אבל אברהם ויצחק היה להם מצרים שהם ישמעאל ועשו, ועל כן לא הגיעו אלא עד זרועות עולם, אבל יעקב נאמר בו ירכיבו על במותי ארץ (דב' לב, יג). וזהו סוד זאת קומתך דמתה לתמר, אבל שדיך כאשכלות הגפן (שיה"ש ז, ח. וראה רקאנטי בראשית יא, כו). ונקראת איש תם כמו התיומת שהיא באמצע, ועל כן נקרא שלום, ושלום ואמת הכל אחד. וזהו מאמר חזקיה ע"ה, כי שלום ואמת יהיה בימי (מל"ב כ, יט).

73. ספר שבעה היכלות, מוזכר ברקנטי בראשית יא, כו; יב, י; כט, יא; מב, ו; שמות יט, יג; כו, לג; ויקרא א, ו; דברים ו, ד. והוא עפ"י הזוהר ח"א מא ע"א-מה ע"א, המדבר בהרחבה על שבעה היכלות. ונראה שהרב מצטט מרקנטי בראשית יב, י.
74. ראה להלן מסכת קידושין דף 90 ע"א בתחילתו, וכבר הודעתך.

1234567

ודע כי יש מרבתי שדרשו תורה ניתנה בעשרה, ויש מהם שאמרו בשבעה, ויש מי שאמר בחמשה, ויש מי שאמר בקול אחד. וכל דבריהם עליהם השלום דברי אלהים חיים. מאן דאמר בעשרה, כנגד עשר ספירות, וכנגד עשר מאמרות, וכנגד עשר דברות, כמו שאבאר בע"ה בסדר נזיקין.⁷⁵ מאן דאמר בשבעה, רמז לשבע קצוות משם התחלת העולם, אמרתי עולם חסד יבנה (תה' פט, ג). מאן דאמר בחמשה, רמז לחמשה הוויות מתפארת למטה, כי משם ניתנה התורה כמו שאמרנו. מאן דאמר בקול אחד, רמז למלכות. ודע כי משה הרגיש עשרה קולות ולא השיג אלא שבעה, ועל השלשה שאל הראני נא את כבודך (שמו' לג, יח). והיתה התשובה אליו, לא תוכל לראות את פני. והה' השיג אהרן, והזקנים הרגישו בהם והשיגו מהם כפי מעלתם, וכל ישראל השיגו קול אחד. וזהו מאמר חז"ל וכל העם רואים את הקולת (שמו' כ, יד) קלת כתיב (וראה זוהר ח"ב פא ע"א וב). וזהו מה שאמרו ז"ל משה מחיצה בפני עצמו, אהרן מחיצה בפני עצמו, והזקנים מחיצה בפני עצמם, וכל ישראל מחיצה אחרת.⁷⁶ וזהו מה שאמר דוד ע"ה הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד (תה' קלג, א). פירוש על ישראל במעמד הר סיני דכתיב ויחן שם ישראל (שמו' יט, ב), ויחנו לא כתיב אלא ויחן, כאיש אחד בלב אחד בנפש אחת (ומובא ברש"י). ועל כן כשמן הטוב, רמז לשפע הבא תחילה על הראש כנגד משה, ומשם על הזקן זקן אהרן, ומשם על פי מדותיו שהם שבעים זקנים, כטל חרמון, חדר אמון הר חרמון. על הררי ציון, רמז לישראל שהבינו שני דבורים אנכי ולא יהיה לך, ושאר הדברות היו ישראל שומעין את הקול ומשה מפרש להם. וזהו שכתוב אנכי עומד בין ה' וביניכם (דב' ה, ה), ולכן באו אנכי ולא יהיה לך כמדבר מפה אל פה [22] ושאר הדברות בלשון אמצעי.⁷⁷

וב"ה בסדר ישועות אפרש המאמר שאמרו חז"ל תרי"ג מצות נתנו למשה בסיני וכו' (מכו' כד, א),⁷⁸ ומה טוב מאמרם על התרומה שאמרו תרומה תרי ממאה עין יפה אחד מארבעים ועין רעה אחד מששים (תרומ' פ"ד מ"ג). ותרי ממאה שאמרו ז"ל לבינוני, ולעולם יאחזו אדם הדרך האמצעי שבודאי זאת המדה היא מכרעת, חצי וא"ו למעלה וחצי וא"ו למטה. ומה נעמו באמרם עוד התרומה אין לה שיעור מן התורה חטה אחת פוטרת את הכרי (חו' קלו, ב). ועל כן באה תרומה כנגד הקו האמצעי שאין לו שיעור, כמו שרמזנו עליו שהוא נקרא נחלה בלא מצרים. ומה נעמו רז"ל בדבריהם שאמרו לולב זה הקב"ה,⁷⁹ שהוא כנגד הקו האמצעי. וזהו כוונתם באמרם לולב אין לו שיעור למעלה וכו' (מנח' מב, א), להורות שהוא עולה עד לאין סוף. וכמו שרמזנו

75. להלן הצעה דף 101 ע"ב ובמסכת מציעא דף 102 ע"ב ובחתימה דף 129 ע"א.
76. וראה מכילתא דרשב"י יט, כד. ומאמר חז"ל בניסוח המובא כאן מצוטט בדרשות ר"י אבן שועיב, יתרו ד"ה וכן מוזכרים, וע"ש.
77. ראה מכות כד, א. ופירוש זה מובא ברמב"ן עה"ת שמו' כ, ו. ודומה שדברי הרב כאן לקוחים מדרשות ר"י אבן שועיב, יתרו, ד"ה וכן מוזכרים. וראה רקנטי שמות יט, כ.
78. להלן דף 129 ע"א, בדברי החתימה לסדר נזיקין, ד"ה הנה לך.
79. לא מצאתי המקור למאמר זה. וראה רקנטי שמביא מויק"ר על כפות תמרים.

זאת קומתך דמתה לתמר,⁸⁰ שישראל אין קץ לטובתם. ועוד אמרו בלולב אם נפרצו עליו פסול (סוכה פ"ג מ"א).⁸¹ ובעלי הקבלה אומרים שאפילו לא נסדק אלא מעט בראש התיומת שהוא פסול,⁸² והכל עולה למקום אחד. ודי בזה שלא באנו לתת טעם למצות שיאריך הענין.

וכבר ידעת שכל מדה ומדה אף על פי שהיא אחת, היא עשרה עד לאין סוף, שאין ביניהם שום פירוד כשלהבת הקשורה בגחלת והכל אחד, להורות שהעשרות והמאות והאלפים חוזרים לנקודה אחת, ועל זה רמזה בספר יצירה עשר ולא תשע, עשר ולא אחת עשרה (פ"א מ"ד). וזהו ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים (ברא' כו, יב). לפי שיצחק זרע בארץ הידועה והמשיך השפע מלמטה למעלה לחבר את האוהל להיות אחד. אם כן בטוב הוא מאמרם תרומה תרי ממאה, שהיא כנגד מדת התפארת.

וכבר ידעת מה שהקדמנו למעלה, שכל השמות הם נאחזים בזאת המדה והיא הראש שלהם. גם כן התרומה היא ראש לכל המעשרות, ועל כן נקראת ראשית (דב' יח, ד. תרומ' פ"ג מ"ז). ונתנוה לכהן הבא משבט לוי שהוא עשירי בבנים, ובו השלים יעקב נדרו שאמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (ברא' כח, כב), שנתן לוי לעבוד השי"ת ולוי הוא עשירי.⁸³ אם כפי מה שאמרו בפרקי ר' אליעזר (פרק לו), שאם תמנה מלמטה למעלה על סדר לידתם יבא עשירי לוי. או אם נפרש כפי מה ששאל אותו המין לחכם אחד מחכמים, ואמר אתם אומרים יעקב איש תם, והרי לא קיים נדרו שהרי היו לו י"ב שבטים ולא נתן לשי"ת אלא אחד. אמר לו החכם יותר מי"ב היו לו, ארבעה עשרה היו לו שהרי אמר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. אמר לו המין הוספת מים הוספת קמח, על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם. אמר לו החכם הוציא ארבע בכורות לאמותם שהבכור כבר הוא מקודש מיציאתו מפתח רחם האם כמו שכתוב קדש לי כל בכור פטר כל רחם וגומר, נשארו עשרה נתן מהם לוי לשי"ת (עפ"י ב"ר ע). ומה טוב מאמרם שהקב"ה קרא לזאת המדה אספקלריא המאירה. וזהו כונת חז"ל כל הנביאים נתנבאו באספקלריא שאינה מאירה (יבמ' מט, א; ויק"ר א, יד). רמזו שהיתה הנבואה נשפעת עליהם דרך מלכות בית דוד, וחם וחלילה שמא יעלה על לבך מינא שלא היתה מאירה מצד עצמה, אלא שאינה מאירה להם והכל מצד קוצר השגתם.⁸⁴ וזה שתמצא בשאר הנביאים ואראה מראות אלהים (ראה יחו' א, א; ח, ג; מ, ב), שמצד קוצר שכלם אינם יכולים לראות הדברים בגוון אחד. אבל משה רבינו ע"ה נאמר בו במראה ולא בחידות (במד' יב, ח), שהיה מסתכל באספקלריא המאירה, וזהו במראה אליו אתודע (שם יב, ו), כלומר במראה מצוחצחת

80. לעיל דף 21 ע"ב. שיה"ש ז, ח. ובויק"ר כא, ו, דרשוהו על כנסת ישראל. וראה רקאנטי, בראשית יא, כו.

81. ראה לקמן מסכת סוכה דף 45 ע"ב, ד"ה והנה צריך.

82. ראה טוש"ע או"ח, סימן תרמח סעיף ה, ובנושאי כלים, שם.

83. ראה לעיל מסכת כלאים דף 20 ע"א. ולהלן מסכת יומא דף 43 ע"א בתחילתו.

84. וראה להלן מסכת פסחים דף 38 ע"ב ד"ה והנה בא חותם.

וברורה,⁸⁵ אבל שאר הנביאים היה מתדמה להם דמיונות שמתוך אותם הדמיונות היו מצירים הדברים. [22 ב] ועל כן תמצא יחזקאל אומר ואראה כעין חשמל (יחז' א, ד), וכן כלם.

והבן זה.

וכמו שנתן משה לאהרן אחיו הכהונה בכל לב ובכל נפש, גם כן נותן לו התרומה למשה בין על דרך זרועות עולם בין על דרך נצח. וגם כן היה נותן לו מעשר מן המעשר, כמו שהוא משפיע עליו כמו ששמעת למעלה. ועוד אוסיף ביאור ב"ה ועוד רומז מעשר מן המעשר, למה שאז"ל לעתיד לבא תהיה תרומה עשירית, ויחזקאל רמזה שאמר והיתה העיר תרומה (יחז' מח, יב), ואז"ל תרומתה.⁸⁶ ועוד תרומה רמז יש בה לתרי"ג מצות,⁸⁷ ורמז לשם השם תר"ו, רמז למצות שנתוספו לישראל על שבע מצות שנצטוו בני נח. ועל זה אז"ל למה נקרא שמה רות, על שם תר"ו מצות שהוסיפה, ויצא ממנה דוד שהיה השלמת המרכבה והשלמת הייחוד.⁸⁸ נשאר מתרומה מ"ה, רמז שהיא רומזת הייחוד השלם הרמז בשם ה' כמו שהודעתך למעלה. וזהו שאז"ל אל תקרי מה אלא מאה (דב' י, יב; מנח' מג ב). ומה טוב מאמרם אם כפי מה שאמרו אל תקרי מה אלא מאה, שתיבת מה בחילוף א"ת ב"ש עולה מאה. אם לפי הקבלה האמיתית שזה רמז לעשר ספירות בלימה. וזהו סוד ה' מ"ה אד"ם, הכל ענין אחד וחשבון אחד. כיצד יהו"ה במלואו עולה מ"ה – יו"ד ה"א וא"ו ה"א וכן הכל והבן זה.

והבן זה.

וכבר אמרתי לך שזאת הספירה היא כנגד וא"ו של שם המיוחד. וזהו סוד החתן, כמו שאמר הנביא כחתן יכהן פאר (ישע' סא, י). ועל כן תמצא וזכרתי את בריתי יעקב (ויק' כו, מב) יעקב מלא בוא"ו. וזהו שאנו אומרים בתפלה אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. והזכיר זכירה בין בתחלת הפסוק בין בסופו, שאמר והארץ אזכור, ואמר במקום אחר בכל המקום אשר אזכיר את שמי (שמו' כ, כ), ונתקשה לבעלי הפשט עד שאמרו אזכיר כמו אזכרתה שפירושו אניה,⁸⁹ והסוד והענין בהם רמז בדברי דוד ע"ה, שהוא כנגד הכלה כנסת ישראל, ה' זכרנו יברך יברך (תה' קטו, יב), ודי בזה הערה למבינים.

וצריך להתבונן לפי שזה השם מבריש מן הקצה אל הקצה, והסוד והבריש התיכון בתוך הקרשים מבריש מן הקצה אל הקצה (שמו' כו, כח). וזאת המדה נקראת ישראל, ועל כן תמצא שראשי תיבות של כל הספירות עולין בגימטריה ישראל. כיצד

85. פסוק זה נאמר לגבי שאר נביאים ולא לגבי משה.

86. דרשה זו מובאת בדרשות ר"י אבן שועיב, למשפטים ותרומה, ויתכן שרבונו לקחה משם.

87. תרי"ג מצוות שניתנו במ' יום.

88. ראה ב"ב יד, ב. ורצונו לומר כשנתגיירה קבלה על עצמה תר"ו מצוות בנוסף לז' מצוות דבני נח.

89. ראה פירוש הראב"ע, עה"ת. וראה להלן בהקדמה לסדר נזיקין דף 100 ע"ב בסופו, ד"ה ואמר טרף.

כ"ף של כת"ר עשרים, חי"ת של חכמה שמונה, בי"ת של בינה שתיים, הרי שלשים. גימל של גדולה עם גימל של גבורה ששה, הרי ל"ו. תי"ו של תפארת הרי תל"ו, נז"ן של נצח ה"א של הוד הרי ה"ן. יו"ד של יסוד מ"ם של מלכות הרי חמשים. סך הכל כחשבון ישראל. להורות כי לא נברא העולם אלא בשביל ישראל. וזהו כונת חז"ל במדרשם בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (ברא' א, א), בזכות ישראל שנקראו ראשית שנאמר קדש ישראל לה' ראשית תבואתה (ירמ' ב, ג. תנחו' ברא' ג). ותמצא שתבואתה כתוב בה"א, לרמוז על חמשה חומשי תורה שניתנו מזו המדה.⁹⁰ והשם ידריכנו בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב על קו היושר, ויורנו מתורתו נפלאות.

מסכת מעשר ראשון ומעשר שני

הדפסת תנ"ך

המסכתא השביעית מסדר זרעים נקראת מעשר ראשון, והמסכתא השמינית מסדר זרעים נקראת מעשר שני. והנה באו שתי מסכתות אלו כנגד יכין ובוטו העמודים שבנה שלמה ע"ה (מל"א ז, כא), שהם כנגד נצח והוד. ונצח נקרא ה' צבאות, והוד נקרא אלהים צבאות. ודע כי זה השם הנקרא ה' צבאות, [23] הוא המעמיד חסדם של ישראל.⁹¹ וזהו שאמר הנביא האפס לנצח חסדו (תה' עז, ט), והוא הגוזר גזירות על ישראל בהדבקו בכתר עליון ואינו חוזר בו לעולם. וזהו מאמר הכתוב וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם (שמ"א טו, כט), ואף על פי שאם חזרו וחטאו ישראל ואינם ראויין לאותה טובה, לעולם אינה נמנעת מלבא עליהם. וכתוב בספר הגן,⁹² וזה לשונו ולפעמים המדה הנקראת נצח נקראת ה' צבאות כשהיא עומדת במקומה למטה, אבל אם עלתה מדת נצח דרך הצינורות ודבקה בנצח העליון בראש הכתר וגזרת גזרות טובות של ישראל, אף על פי שאחר כך חטאו ישראל ואינם ראויים לאותה טובה, אינה חוזרת בה. והטעם לפי שכבר עלתה מדת הנצח למקום שאינו נקרא אדם והוא המקום הנקרא כתר עליון, והוא סוד וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם (שמ"א טו, כט). והטעם שהרי המדה הזאת עומדת במקום שאינו נכלל בכלל אדם, אעפ"כ כי לא אדם הוא להנחם. אבל אם מדת נצח עומדת למטה בעיקר תפארת אפשר להנחם, שהרי במקום הנקרא דמות ומראה אדם מלמעלה (עפ"י יחו' א, כו) הדבר עומד, עכ"ל. ולפי שראה דוד שזאת המדה היא המנצחת מלחמותם של ישראל, היה מזכיר בתהלותיו למנצח, שהיא מנצחת צד שמאל ומכרעת אותו לעשות טוב עם ישראל. וכשהוא מזכיר הודו, הוא רומז למדת הוד והוא כשגבר ונצח את האויבים אז הוא נותן הודאה לשי"ת. ועל כן תמצא שהוד כולל אותה עם שאר הספירות בפסוק

90. כן כתב רבנו בחיי, בפתיחה לפרשת תזריע.

91. ראה להלן מסכת עדיות בתחילתה, דף 122 ע"ב.

92. ספר הגן, פירוש לספר יצירה, שחיבר רבי יוסף בן שלום אשכנזי, הנדפס על שם

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ (דבה"א כט, יא).
וכל המכוין לזאת המדה עם המשכת השפע מלמעלה, אינו חוזר ריקם.

ועל כן באה מסכת מעשר ראשון כנגד זאת המדה הנקראת נצח והוא העמוד הימני, להודיע לנו כמו שאז"ל [אסור] לנסות לשי"ת כמו שכתוב לא תנסו את ה' אלהיכם (דב' ו, טז. תע' ט, א). אבל במעשר מצינו חז"ל שאמרו בתעניות, ר' יוחנן אשכחיה לינוקא דריש לקיש אמר ליה אימא לי פסוקיך, אמר ליה עשר תעשר (דב' יד, כב). אמר ליה ינוקא לר' יוחנן ומאי עשר תעשר, אמר ליה ר' יוחנן עשר בשביל שתתעשר. אמר ליה ינוקא מנא לך, אמר ליה ר' יוחנן זיל נסי. אמר ליה ינוקא ומי שרי לנסות להקב"ה והא כתיב לא תנסו את ה' אלהיכם (דב' ו, טז). אמר ליה ר' יוחנן הכי אמר רבי הושעיא חוץ מזו, שנאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר והי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלא' ג, י). מאי עד בלי די, אמר רמי בר חמא בר חמא עד שיבלו שפתותיכם מלומר די (תע' ט, א). ועוד דרשו רז"ל דרשה אחרת עשר, בשביל שתתעשר (שבת קיט, א), פעם אחרת, רמזו בדרשה הראשונה למעשר ראשון, ובדרשה האחרונה למעשר שני שהיה עולה בו לירושלים לאוכלו שם, והיה שמח ונותן הודאה לשי"ת (ראה מדרש תנאים לדברים יד, כב). ועל כן באה מסכת מעשר שני כנגד הוד.

ועוד יזכה שתחת מעשר שני יתן מעשר עני. וזה רמז בפסוק תכין בטובתך לעני אלהים (תה' סח, יא), ר"ל מצד שזכית שתעשר מעשר ראשון שהוא כנגד יכין, תזכה בטובה שיתן לך השי"ת ותתן מעשר שני שהוא כנגד אלהים צבאות, כמו שאמרנו שהוד יקרא אלהים צבאות. וכנגד אלו שני העמודים תמצא בבנין בית המקדש שבנה שלמה עמודים שנים והשבכות שתיים לכסות את שתי גלות הכותרות (מל"א ז, מא). וזה כוונת הפסוק עמודים שנים, כנגד יכין ובוועז. וגלות שתיים, כנגד זרועות עולם. והשבכות לכסות, כנגד חכמה ובינה. ופקח עיניך וראה היאך אנו מזכירים בקדושה סדר ההשתלשלות, ולזה צריך לכוין שליח צבור כשיאמר קדוש קדוש קדוש, קדוש הראשון ממשיך השפע מכתר עליון עד הגדולה, קדוש השני ממשיך מהחכמה עד הגבורה, קדוש השלישי ממשיך מבינה עד תפארת. שלשה משפיעים על שלשה. וזהו סוד שלוש קדושות, מכאן ולהלן ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישע' ו, ג). רמז ליכין ובוועז [ב' 23] ויסוד ומלכות בית דוד שהיא ארץ הכבוד, וסימן להם וכל הארץ האירה מכבודו (יח' מג, ב).

וכבר הודעתך שכל הנביאים היו מתנבאים באספקלריא שאינה מאירה,⁹³ ונקראת שאינה מאירה לפי שאינה מאירה להם אור מצוחצח, והיא מדת אל שדי, כמו שכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (שמו' ו, ג).⁹⁴ ושמה יעלה בדעתך שלא ידעו אותו חס וחלילה, מי לנו גדול מן האבות,

הראב"ד. 93. לעיל דף 21 ע"א.

94. ראה להלן מסכת בבא קמא דף 103 ע"ב, ד"ה והנה באה גם כן.